
УДК 355.433.4

Сергій Радзіковський,
*Науковий центр Сухопутних військ Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІДЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті викладені погляди на проблеми ефективності ідеологічного виховання військовослужбовців як основи формування високих морально-бойових якостей особового складу, необхідних для успішної навчально-бойової діяльності, що базується на вимогах Конституції України з питань забезпечення суверенітету й територіальної цілісності країни, військовому законодавстві, національних традиціях, досвіді виховання підлеглих. Також зроблено огляд історичної ретроспективи становлення виховних структур, розглянуті основні напрями ідеологічної роботи органів військового управління всіх рівнів щодо виховання окремого воїна-патріота та військового колективу в сучасних умовах.

Ключові слова: *ідеологія, ідеологічне виховання, моральний дух, ідеологічна робота, теорія військового виховання, система виховного впливу, морально-бойові якості воїнів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. За майже двадцять п'ять років існування Збройних Сил (ЗС) незалежної України відбувалося моральне й фізичне старіння не лише озброєння та військової техніки, а й форм і способів підготовки та застосування військових формувань. Новим викликом для існування держави Україна, екзаменом

© Радзіковський С.

для її ЗС стали події 2014–2015 років, пов’язані з анексією Російською Федерацією (РФ) Криму та окупацією російсько-терористичними військами окремих територій у Донецькій та Луганській областях. “За цей незначний проміжок часу для обороноздатності Української держави зроблено в десятки разів більше, ніж за попередні 20 років”, – переконаний Міністр оборони України генерал армії України С. Полторак [1].

Одним із компонентів бойового потенціалу є моральний дух армії, який характеризує готовність і спроможність особового складу долати труднощі воєнного часу і зберігати волю до перемоги [2]. Саме він є результатом цілеспрямованого та систематичного ідеологічного впливу на військовослужбовців і військові колективи, серед головних завдань якого – розвиток політичної свідомості, виховання патріотизму, особистої відповідальності, вірності військовому обов’язку, сміливості й мужності, готовності до самопожертви.

За радянських часів моральний дух збройних сил СРСР формувався й підтримувався за допомогою таких факторів:

високої суспільної значущості професії офіцера, широкого запровадження в суспільну свідомість поваги до військовослужбовця;

загальнодержавної єдиної ідеології та партійної дисципліни в умовах однопартійності, присутності у збройних силах ідеологічних структур;

відносно високими, порівняно із середньостатистичними, соціальними стандартами військовослужбовців;

мілітаризованої економіки держави, реалізації в озброєнні та військовій техніці передових наукових досягнень, значної переваги якості військової техніки над якістю техніки цивільного сектора країни;

повної забезпеченості збройних сил необхідними ресурсами для інтенсивної бойової підготовки.

Активне ідеологічне виховання особового складу гарантувалось функціонуванням партійно-політичного апарату (діяльністю партійних і комсомольських організацій у кожному підрозділі, вертикаллю партійно-політичних структур у всіх органах військового управління), організованими діями громадськості, ефективною інформаційно-пропагандистською інфраструктурою, забезпеченням друкованими вій-

ськовими виданнями (до з'єднання включно) з великим переліком центральних друкованих видань, випуском численних кінофільмів на військову й воєнну тематику та централізованою системою організації кінопрокату у збройних силах, централізованим оновленням бібліотечного фонду, роботою будинків офіцерів (клубів військових частин) з військовослужбовцями та членами їхніх родин, розвиненою самодостатньою соціальною інфраструктурою окремих військових містечок, централізованим концертним та виставковим забезпеченням тощо [3].

Цілком зрозуміло, що в процесі створення власних ЗС постало питання розбудови нової системи виховання, наукового обґрунтування її підвалин, підтримання відповідного рівня професіоналізму фахівців виховного профілю.

Розглядаючи предмет визначеного питання, слід зазначити, що так звані “виховні органи” як суб'єкти ідеологічної роботи, призначені дбати про душу та думки солдата, за період з 1991 року були піддані перманентному реформуванню сім разів. Бентежить “калейдоскоп” базових термінів і подій: органи соціально-психологічної служби (СПС), виховної та соціально-психологічної роботи (ВСПР), виховної роботи (ВР), посади і структурні підрозділи з гуманітарних питань (ГП), ліквідація самостійних структур з ГП в оперативно-тактичній та стратегічній ланках управління, введення посад і структурних підрозділів з ВСПР і, нарешті, структури по роботі з особовим складом.

Як правило, зміна базового терміна здійснювалася без будь-якого наукового обґрунтування ролі виховної системи, в реалізації функціонального призначення ЗС України не спиралися на наукові дослідження і змістовне наповнення цієї системи та її складових. Останні не забезпечувалися технологіями їх реалізації, кадровим, організаційно-методичним і матеріально-технічним ресурсом і були приречені “не працювати” або працювати неефективно. У результаті склалася парадоксальна ситуація: система ВР створена, органи функціонують у реальному правовому полі, а концептуальні проекти магістральних напрямів подальшого розвитку не узгоджуються між собою, ґрунтуються на основі різних підходів. Як наслідок, дезорієнтування посадових осіб, одночасне припинення чинності відповідної норматив-

но-правової бази та організаційно-штатної структури, освітньо-кваліфікаційних вимог підготовки відповідних фахівців. Усе це стало підґрунтям істотного зниження не тільки їх ролі та статусу, а й радикального послаблення впливу на війська та органи управління.

Беззаперечним виявився той факт, що ЗС України відстали від українського суспільства у впровадженні інформаційних технологій загалом та сучасних інформаційно-психологічних технологій зокрема, внаслідок чого військове середовище перестало реагувати на застарілі форми й методи виховного впливу.

Водночас, заради справедливості слід зазначити, що за роки незалежності найбільш вдалою, за оцінками фахівців, спробою створити принципово відмінну від радянської системи виховання не тільки за назвою, але й певним змістовним наповненням, стало впровадження Концепції соціально-психологічної служби ЗС України (1993 р.) [4]. На жаль, реалізувати Концепцію не вдалося через відсутність підготовлених офіцерів-психологів, а також організаційні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Теоретичні положення ідеологічного виховання військовослужбовців як складової військового виховання, не знайшли свого місця у роботах українських науковців. Наші дослідники у гуманітарній сфері, ігноруючи радянську теорію й практику військового виховання, пропонували замінити його військово-патріотичним вихованням, роблячи нахил на національні та військові традиції в системі ідеологічної роботи у військових колективах [5; 6]. Вони описували позитивний досвід західних країн і розглядали питання його впровадження у практику українського війська, але не здійснювали комплексного аналізу особливостей західного армійського середовища (кадрового, соціального, навчального, релігійного тощо), що унеможливило адаптацію західних форм і способів виховного впливу до умов життєдіяльності ЗС України. Проблемні питання щодо виховання в дусі державницької ідеології викладено у наукових і навчально-методичних працях А. О. Афанасьєва, В. М. Дзюби, М. Д. Зубалія, В. В. Ягупова та інших.

Крім того, військові вчені незалежної України, відчуваючи стереотипи всебічного ідеологічного тиску КПРС, намагалися максимально дистанціюватися від понять “ідеологія” або “політика”. Виникає відчуття, що на дослідників гуманітарного профілю під час вибору напрямів досліджень здійснювали моральний вплив конституційна норма про те, що “жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов’язкова” (ст. 15 Конституції України) [7], та нормативно-правова вимога “департизації” за умов багатопартійності (ст. 17 Закону України “Про Збройні Сили України”) [8].

Такі підходи виключають можливість напрацювання цілісної теорії військового виховання, яка повинна здійснюватися в рамках дослідження проблем морального духу армії, ідейного загартування військовослужбовців. Всупереч логіці, були розділені та не пов’язувалися одне з одним теоретичні дослідження за напрямками морально-психологічного забезпечення (МПЗ), військово-патріотичного виховання, практичної військової психології, інформаційно-психологічної протидії тощо. Тому війська (сили) до цих пір не мають “Настанови з МПЗ підготовки та ведення бойових дій ЗС України”. На думку автора, за наявності державної політики щодо створення дієвої системи ідеологічного виховання українського народу можна було б не допустити збройного протистояння на сході країни.

Досвід бойових дій в ході проведення антитерористичної операції (АТО) свідчить, що існує нагальна потреба у науковому супроводженні повсякденної життєдіяльності військ (сил) з врахуванням потреб реальних військових частин (підрозділів), стану й проблем експлуатації озброєння й військової техніки, існуючої соціально-економічної та морально-психологічної обстановки, нових підходів до ведення бойових дій, до форм і способів підготовки та застосування різнорідних угруповань.

Метою статті є обґрунтування необхідності підвищення ефективності ідеологічного виховання особового складу, спрямованого на формування світогляду військовослужбовця – захисника, громадянина і патріота, усвідомлення ним особистої відповідальності за захист Батьківщини; активізації ідеологічної роботи як системоутворювального елементу формування духовного потенціалу війська.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українці сьогодні зі зброєю в руках виборують своє право на незалежність, суверенітет й територіальну цілісність, твердо обравши європейський вектор подальшого розвитку. РФ попри міжнародні гарантії 1994 року анексувала Крим та розв'язала кровопролитне протистояння на сході нашої держави. Незважаючи на Мінські домовленості від 05.09.2014 р. та 12.02.2015 р., російське керівництво намагається реалізувати свої плани як у формі продовження “гібридної війни”, так і відкритої агресії з масованим застосуванням військової сили. У цих умовах великого значення набуває ідеологічне виховання громадян України, досягнення й підтримання у них високого морального духу. Зразки мужності, героїзму, самопожертви наших воїнів в зоні проведення АТО є свідченнями незламності волі до перемоги над ворогом.

Яка ж ідеологія може бути включена до процесу формування у військовослужбовців світоглядних ідеалів, цінностей та орієнтирів в інтересах забезпечення оборони країни, у чому полягає основа державницької ідеології України?

У загальнозрозумілому понятті ідеологія (від грецьк. “idea” – поняття і “logos” – наука, значення) – це система поглядів та ідей, в яких усвідомлюються та оцінюються відносини людей до дійсності й один до одного, до соціальних проблем і конфліктів, а також містяться програми соціальної діяльності, спрямованої на закріплення або зміну існуючих суспільних відносин. Дослідники ідеології говорять про її універсальність та вплив на політику, про діалектичну єдність ідеології та владних відносин. “Ідеологія – це духовний фундамент, на якому будується свідомість людини. Кожна спільнота має свою ідеологію і жодні зміни у суспільному житті не спроможні знищити, що закладається у природі людини – потребу в ідеології як усвідомленій меті соціальної діяльності... Ідеологія – це конституційований елемент політики, тому її не можна відокремити від влади і владних відносин” [9].

Безумовно, жодна влада не обходиться без ідеології, яка орієнтує громадян на певну систему цінностей, норм поведінки, відповідний спосіб життя. Ідеологія інтегрує суспільство. Яка ідеологія може об'єднати український народ в нинішніх умовах? Стрижнем об'єд-

нувальної, інтегративної ідеології в Україні може стати українська національна ідея – захист держави під час Вітчизняної війни проти військової агресії РФ, “... що ґрунтується на духовності народу та відповідних моральних цінностях, що притаманні йому. Така ідеологія не повинна обмежуватися змістом тієї чи іншої доктрини, закріплювати перемогу певної ідеології, а зобов’язана забезпечити умови їх існування та діалогу. Загальнонаціональна ідеологія не може бути згодою всіх окремих ідеологій, оскільки існують ідеології недемократичні, ті, що не приймають умов демократичного діалогу. Тому інтегративна ідеологія – це ідеологія не всіх, а більшості” [10]. Без чітко визначеної ідеології та організації ефективного ідеологічного виховання членів суспільства, у тому числі військовослужбовців, вирішити завдання щодо відновлення територіальної цілісності України залишається проблематичним.

Вочевидь, ідеологічне виховання військовослужбовців набуває актуального значення з огляду на події, які відбуваються останні два роки в державі.

По-перше, неоголошена збройна агресія з боку РФ за участі підрозділів російської армії та іррегулярних збройних формувань об’єднала громадян України незалежно від їхнього етнічного походження, віросповідання, мовної різноманітності, політичних поглядів, місця проживання.

По-друге, анексія Криму, оголошені РФ плани щодо ліквідації української державності, після провалу проекту “Новоросія” намагання російського керівництва повернути східні окуповані території до складу української держави на своїх умовах, відверте знуцання російських політиків з історії, святинь і традицій українського народу фактично стало підґрунтям формування нової української нації на основі духовної єдності громадян України.

По-третє, зазіхання зовнішнього агресора на територіальну цілісність нашої країни, підступна, злочинна діяльність незаконних збройних формувань на українському Донбасі створили правові та морально-етичні підстави для повномасштабного застосування ЗС України за їхнім призначенням відповідно до Конституції та законів України.

По-четверте, Україна стала об'єктом воєнної агресії РФ, ворог топче нашу українську землю. Війна для України є справедливою. Саме тому наша держава виявилася спроможною задіяти для опору свій духовний оборонний потенціал.

Концепція ідеологічної роботи у ЗС України, затверджена наказом Міністра оборони України від 05 лютого 2013 року № 78, одним з головних завдань визначає виховання громадянина, патріота, інтелектуально розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової до збройного захисту Батьківщини [11].

Ідеологічне виховання в ЗС України передбачає цілеспрямований вплив на ціннісно-світоглядний компонент свідомості військовослужбовців прикладами самовідданого виконання військового обов'язку захисниками Батьківщини, в тому числі в ході проведення АТО, виокремлення емоційно-психологічної сфери їх духовного світу в умовах сьогодення призначені формувати та зміцнювати духовний потенціал війська. Ідеологічна робота з особовим складом здійснюється за пріоритетними напрямками.

1. Одним з важливих завдань є процес присвоєння військовим колективам славетних імен наших співвітчизників, збереження історичних музеїв, кімнат бойової слави військових частин, які мають бойовий шлях, що є проявом вшанування воєнної історії держави. Серед них навчальні заклади та окремі з'єднання, військові частини: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 7-а бригада тактичної авіації імені Петра Франка, 540-й Львівський зенітний ракетний полк імені гетьмана Івана Виговського, 299-а бригада тактичної авіації імені генерал-лейтенанта Василя Нікіфорова, 24-а окрема механізована бригада імені князя Данила Галицького та інші.

2. Особливу цінність для ідеологічного виховання військовослужбовців мають бойові традиції ЗС. Їх наслідування та продовження сприяє формуванню у особового складу необхідних морально-бойових якостей. Минулий рік – рік 70-річного ювілею Великої Перемоги, в досяг-

нення якої свій вагомий внесок зробив український народ, врятувавши народи Європи від нацистської неволі. Ніякі путіни, з їх “сакральною” маячнею, не зможуть заперечити існування в діючій армії Радянського Союзу чотирьох Українських фронтів – це історичний факт.

Серед славетних традицій українського війська визначальними є: високий патріотизм, любов до своєї Батьківщини; вірність Військовій присязі та Бойовому прапору; непримиренність до ворогів.

Великий виховний вплив на свідомість і почуття особового складу мають заходи щодо відзначення державних і військових професійних свят, а також проведення військових ритуалів, серед яких можна відмітити: щоденне підняття та спускання Державного Прапора, урочисте прийняття Військової Присяги, урочисте вручення зброї та бойової техніки, вшанування Бойового Прапора військової частини тощо.

3. Бойові дії у східних областях країни спонукали вдосконалення роботи військових психологів. З 2000 року функціонує Науково-дослідний центр гуманітарних проблем (НДЦГП) ЗС України, який є провідною та єдиною в українському війську установою, що займається питаннями науково-методичного забезпечення психологічної підготовки особового складу та оцінювання психологічної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах. Серед напрацювань НДЦГП 2015 року проект наказу МО України “Про проведення заходів психологічної реабілітації в районах відновлення боєздатності”. Цей документ визначає алгоритм роботи психолога, а також обов’язки командного, медичного персоналу та військових психологів щодо збереження психічного здоров’я військовослужбовців. За розрахунками центру в Україні мають бути створені 4 центри психологічної допомоги в оперативних командуваннях і по одному у Військово-Морських і Повітряних Силах.

Завдання психологічного забезпечення виконує й Соціально-психологічний центр ЗС України, який запровадив у військах (силах), що беруть участь у бойових діях в зоні АТО, систему роботи на трьох рівнях. Перший рівень – це робота безпосередньо на блокпостах. Другий рівень, найбільш ефективний, – це робота з

військовослужбовцями в базових таборах. Третій включає роботу з особовим складом в пунктах постійної дислокації або на навчальних полігонах, де здійснюється відновлення бойових спроможностей військових формувань.

4. Одним із ключових напрямів задоволення духовних потреб особового складу є діяльність закладів армійської культури. Основою культурного життя сучасних ЗС України є розгалужена мережа військових музеїв і бібліотек, чільне місце серед яких займає Національний військово-історичний музей; діяльність військово-музичних центрів (військових оркестрів), будинків офіцерів гарнізонів, клубів військових частин, під патронатом яких активно працюють Жіночі ради, функціонують студії, гуртки, самодіяльні творчі колективи тощо.

Безпосередньо в підрозділах народознавчі світлиці як елемент казарменого приміщення мають бути перетворені на кімнати традицій.

5. Керівництвом ЗС України здійснюються заходи щодо забезпечення військ (сил) сучасними технічними засобами виховання та поліграфії (ТЗВП). На комплектування військових частин табельними ТЗВП поступають пересувні кіновідеосалони (ПКВС), мобільні центри МПЗ (МЦ-4), які оснащені сучасною апаратурою для культурологічного забезпечення особового складу в польових умовах (від організації теле-, радіо- і кінообслуговування військовослужбовців до випуску друкованих матеріалів). Крім того, переважна більшість військових частин мають доступ до Інтернету.

У кожній роті, батареї функціонує комплект ТЗВП, до складу якого входять телевізор, радіоприймачі, відеомагнітофон-програвач DVD, військова трансляційна установка (ВТУ-20) тощо.

6. З давніх часів визначальною рисою особистісних якостей українських вояків були та залишаються військове товариство, бойове братерство, взаємовиручка. Як відомо, головним носієм цих якостей є офіцерський корпус. Сьогодні керівництво військового відомства разом з матеріальним стимулюванням намагається приділяти більше уваги моральним аспектам становлення особистості офіцера, розвитку почуття обов'язку, відповідальності за підлеглих. Для виконання

цього завдання використовуються офіцерські збори, Ради офіцерів військових частин. Кожний офіцер-випускник вищого військового навчального закладу в урочистій обстановці отримує “Кодекс честі офіцера”. Прикладом вшанування особистих досягнень серед офіцерського складу є започаткована у 2003 році з ініціативи начальника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного військово-патріотична акція “Офіцер честі”.

Офіцер – це людина, яка присвятила себе та своє життя військовій службі, отримала базову професійну та військову освіту, оволоділа (в повному обсязі) професійною майстерністю та будує в її рамках службу кар’єру. Це робить його спроможним керувати насиллям, що фактично складає сутність військової справи.

7. Довготривала російська інформаційно-психологічна операція проти України вимагає адекватної протидії. Першочерговим завданням для нас є створення позитивної суспільної думки у світі про свої дії та ведення потужної й активної інформаційно-психологічної боротьби, спрямованої на формування образу ворога, проти якого не тільки можна, але й необхідно застосувати зброю. При цьому мають активно використовуватися традиційні методи впливу на суспільну свідомість. Провідна роль у цій роботі відводиться засобам масової інформації (ЗМІ), особливо військовим.

Ефективність інформаційної боротьби залежить насамперед від добре організованої і скоординованої системи інформаційного захисту, нейтралізації джерел негативного інформаційного впливу та проведення роз’яснювальної роботи серед населення, особового складу військових формувань держави.

8. В ЗС України продовжує формуватися інститут військового духовенства. Ця робота проводиться з опорою на попередній досвід взаємодії церкви та армії. Планується створити спільний державно-церковний координаційний орган – Всеукраїнську раду церков і релігійних організацій при Президентові України, яка має прийняти рішення про утворення Колегії капеланів ЗС України. До складу Колегії кожна конфесія делегує своїх представників (священників чи світських осіб із відповідною духовною освітою), які

стають цивільними службовцями ЗС України. Військові священники в мирний час не виконують військових обов'язків і не беруть до рук зброю. Але, за потреби, вони можуть бути призвані на дійсну військову службу як офіцери запасу і продовжувати виконувати обов'язки військового священника у бойовій обстановці. Частину витрат на їх утримання й організацію душпастирської діяльності в ЗС церкви беруть на себе.

Повноваження військового капелана в межах свого підрозділу підтверджуються Колегією і визнаються всіма конфесіями. Він вживає обумовлених своєю компетенцією заходів з організації духовної освіти та виховання військовослужбовців, утримує військову капелу, за необхідності залучає до виконання обрядів і церемоній священників інших конфесій, в межах, припустимих церковними канонами, особисто задовольняє духовні потреби особового складу. На допомогу військовому капелану командир частини призначає помічників з числа військовослужбовців.

Отже, ефективність ідеологічного виховання військовослужбовців немислима без глибокого та всебічного дослідження змістовної сторони процесу впливу на свідомість, психіку та поведінку військовослужбовців в інтересах досягнення необхідного рівня морально-бойових якостей, що дозволяють успішно вирішувати завдання за призначенням. Мова йде про вибір системи координат для забезпечення феномену управління людським ресурсом. Повсякденна практика підготовки та застосування військ (сил) ставить питання щодо вдосконалення системи МПЗ.

Висновок. Ефективне ідеологічне виховання завжди конкретизоване та безпосередньо пов'язане зі ставленням суспільства до військової справи, завданнями військ (сил), станом озброєння та військової техніки, бойової підготовки, соціальних умов життя військовослужбовців і членів їхніх родин, морально-психологічним кліматом у військових колективах.

Можна стверджувати, що ідеологічна робота з особовим складом проводиться безперервно в часі та охоплює всі сторони військової служби. При цьому центром зосередження основних зусиль ідеологіч-

ного впливу має бути рота, батальйон, ескадрилья, корабель, а також конкретний військовослужбовець.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Подальші дослідження у цьому напрямі сприятимуть координації зусиль і єдності поглядів посадових осіб органів військового управління усіх рівнів щодо організації ідеологічної роботи з особовим складом, забезпечить застосування в практичній діяльності науково обґрунтованих підходів до процесу ідеологічного виховання військовослужбовців.

Список використаної літератури

1. Полторак С. Т. Українське військо відроджується / С. Т. Полторак // Військо України. – 2015. – С. 1–5.
2. Военный энциклопедический словарь. – М. : Эксмо, 2007. – 1046 с.
3. Фролов В. С. Система військового виховання: критичний стан, необхідність та напрями перебудови / В. С. Фролов, В. М. Федічев // Наука і оборона. – 2012. – № 3. – С. 37–38.
4. Концепція соціально-психологічної служби Збройних Сил України // Страж неба. – 1993. – Додаток № 1 (1973).
5. Військово-патріотичне виховання у Збройних Силах України : навч.-метод. посібник / А. О. Афанасьєв, О. О. Лунник, В. В. Мараєва та ін.; за заг. ред. В. В. Ягупова. – К. : НАОУ, 2007. – 176 с.
6. Військові традиції у Збройних Силах України : навч.-метод. посібник / Ю. І. Костенко, А. О. Афанасьєв, М. В. Герасименко та ін.; за заг. ред. О. М. Олійника. – К. : НДЦ ГП ЗС України, 2013. – С. 12–33.
7. Конституція України // Сектор безпеки і оборони України: збірник законодавства. – К. : ЦВСД НУО України, 2011. – 188 с.
8. Нормативно-правова база у галузі безпеки і оборони України / Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. – Вид. друге, доповн. – К., 2012. – С. 83.
9. Політологія : підручник / за заг. ред. В. Ф. Цвиха, О. В. Батрименка. – К. : ВПІ “Київський університет”, 2010. – С. 426.
10. Піча В. М. Політологія: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Львів: “Новий Світ-2000”, 2004. – С. 215–216.
11. Наказ Міністерства оборони України від 05.02.2013 р. № 78 “Про затвердження Концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України” :

нормативний документ Міністерства оборони України. – К. : МО України, 2013. – 12 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент, Романишин А. М.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2016

Радзиковский С. А. Некоторые аспекты эффективности идеологического воспитания военнослужащих

В статье представлены взгляды на проблемы эффективности идеологического воспитания военнослужащих как основы формирования высоких морально-боевых качеств личного состава, необходимых для успешной учебно-боевой деятельности, базирующиеся на требованиях Конституции Украины по вопросам обеспечения суверенитета и территориальной целостности страны, военном законодательстве, национальных традициях, опыте воспитания подчиненных. Также сделан обзор исторической ретроспективы становления воспитательных структур, рассмотрены основные направления идеологической работы органов военного управления всех уровней по воспитанию отдельного воина-патриота и воинского коллектива в современных условиях.

Ключевые слова: *идеология, идеологическое воспитание, моральный дух, идеологическая работа, теория воинского воспитания, система воспитательного воздействия, морально-боевые качества воинов.*

Radzikovskiy S. A. About aspects of the efficiency of ideological education with serviceman

There is the view of problems of efficiency ideological education of soldiers as the basis for the high moral and fighting qualities of serviceman. This experience is needed for successful training and combat activities, based on the requirements of the Constitution of Ukraine on issues of sovereignty and territorial integrity, military law, national traditions experience of raising subordinates. So, the review is completed about historical retrospective establishment of educational structures, the basic ideological work areas of command and control at all levels of education on the individual

soldier-patriot and military team in modern conditions. Intercommunication of efficiency of ideological work is considered with attitude of society toward military business, by the tasks of troops, state of armament and military technique, combat training, providing of social guarantees, morally's level and psychological climate in soldieries troops. A conclusion is done, efficiency of ideological education of servicemen is unthinkable without deep and comprehensive research of rich in content side of process of influence on consciousness, psyche and conduct of servicemen in interests of achievement of necessary level of morally battle qualities which allow successfully to decide a task on purpose.

Keywords: *ideology, ideological education, morale, ideological work, the theory of military education system of educational influence, moral and fighting qualities of soldiests.*